

**АКТУАЛЬНІ  
ПРОБЛЕМИ  
ПРАКТИЧНОЇ  
ПСИХОЛОГІЇ**

**Збірник наукових праць**

*Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*

16 травня 2025 р., м. Одеса

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE  
STATE INSTITUTION "SOUTH UKRAINIAN NATIONAL PEDAGOGICAL  
UNIVERSITY NAMED AFTER K.D. USHYNsky"  
MOLDOVA STATE UNIVERSITY  
UNIVERSITY OF THE NATIONAL EDUCATION COMMISSION, KRAKOW  
VILNIUS UNIVERSITY  
JOHNS HOPKINS UNIVERSITY  
ODESA NATIONAL ECONOMIC UNIVERSITY  
KHARKIV NATIONAL PEDAGOGICAL  
UNIVERSITY NAMED AFTER H. S. SKOVORODA  
CLASSICAL PRIVATE UNIVERSITY  
VASYL' STUS DONETSK NATIONAL UNIVERSITY**

**ACTUAL PROBLEMS  
OF PRACTICAL PSYCHOLOGY**

**Collection of scientific works**  
*International Scientific and Practical Internet Conference*

**May 16, 2025**

Odesa – 2025

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ  
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»  
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МОЛДОВИ  
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ КОМІСІЇ НАРОДНОЇ ОСВІТИ В КРАКОВІ  
ВІЛЬНЮСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
УНІВЕРСИТЕТ ДЖОНСА ГОПКІНСА  
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ  
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ  
КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ  
ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

**Збірник наукових праць**  
*Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*

16 травня 2025 року

Одеса – 2025

UDK 001+159.9 (063)  
ВБК 72+88.4

**СИНДРОМ ДЕФЦИТУ УВАГИ З ГІПЕРАКТИВНІСТЮ:  
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА НАПРЯМКИ КОРЕКЦІЙНОЇ  
РОБОТИ**

|                                                                                                                                   |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Рибчинська А. М. ....                                                                                                             | 361 |
| <b>ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЯВУ АГРЕСІЇ У ПІДЛІТКІВ<br/>НЕФОРМАЛЬНИХ ОБ'ЄДНАНЬ</b>                                                          |     |
| Лазоренко Т. М., Карпич І. А., Слівінський Л. О. ....                                                                             | 363 |
| <b>ЕМОЦІЙНА ЗРІЛІСТЬ ЯК ПРЕДИКТОР СТРЕСОСТІЙКОСТІ<br/>МАТЕРІВ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ</b>                          |     |
| Жежер І.М., Поспелова І.Д. ....                                                                                                   | 365 |
| <b>СІМЕЙНИЙ ВПЛИВ У ДИТИНСТВІ ЯК ЧИННИК ВИНИКНЕННЯ<br/>ПСИХІЧНИХ РОЗЛАДІВ У ДОРΟΣЛОМУ ВІЦІ</b>                                    |     |
| Томашевська Ю.Б., Бабаян Ю.О. ....                                                                                                | 370 |
| <b>ВПЛИВ НЕСПРИЯТЛИВИХ ЖИТТЄВИХ ПОДІЙ У ДИТИНСТВІ<br/>НА РОЗВИТОК ПСИХІЧНИХ РОЗЛАДІВ У ДОРΟΣЛОМУ ВІЦІ</b>                         |     |
| Тума С. М., Шевченко Р. П. ....                                                                                                   | 373 |
| <b>ОСОБЛИВОСТІ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ДІТЕЙ З<br/>ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ (ЗПР) ТА ЇЇ ЕВОЛЮЦІЯ</b>                        |     |
| Федоренко Н.В., Венгер Г.С. ....                                                                                                  | 376 |
| <b>STRUCTURE AND METHODOLOGICAL FRAMEWORK OF THE<br/>STUDY OF EMOTIONAL INTELLIGENCE AND PROFESSIONAL SELF-<br/>DETERMINATION</b> |     |
| Sorochynska S. B. ....                                                                                                            | 380 |

*Секція VI.*

***ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ ТА  
ДОСВІД УКРАЇНИ***

**ДИЗАДАПТОВАНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ІЗ ПРОЯВАМИ  
ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ В УМОВАХ  
ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ ТА ЇХ РЕАБІЛІТАЦІЯ**

|                                                                                                                                 |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Андрійченко А.Г., Мельничук І.В. ....                                                                                           | 383 |
| <b>РОЗЛАД ДЕФЦИТУ УВАГИ ТА ГІПЕРАКТИВНОСТІ У ДІТЕЙ:<br/>ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ</b>                            |     |
| Білоус Л.М., Мельничук І.В. ....                                                                                                | 386 |
| <b>ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ РЕАДАПТАЦІЇ<br/>ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІСЛЯ УЧАСТІ В БОЙОВИХ ДІЯХ</b>                         |     |
| Воронецька О. В. , Онищенко О. О. ....                                                                                          | 389 |
| <b>ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ СИНДРОМУ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО<br/>СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ У ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ЇХ<br/>НЕЙРОРЕАБІЛІТАЦІЯ</b>  |     |
| Гаврилюк Л. А., Богдан Ж. Б. ....                                                                                               | 391 |
| <b>РОЛЬ ДЕПРЕСИВНО-ТРИВОЖНОГО ДИСТРЕСУ У<br/>ФОРМУВАННІ КЛІНІЧНОЇ КАРТИНИ ПІСЛЯПОЛОГОВОЇ ДЕПРЕСІЇ:<br/>ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ</b> |     |
| Гарбарук Г.Ю., Фрунзе О.В. ....                                                                                                 | 396 |

наслідками несприятливих життєвих подій у дитинстві, свідчить про відсутність універсального підходу, який був би однаково ефективним для всіх клієнтів.

Когнітивно-поведінкова терапія (КПТ) залишається найбільш структурованим і емпірично підтвердженим методом, проте при глибоких дитячих травмах більш ефективними можуть бути підходи, орієнтовані на глибинні схеми (схема-терапія) або тілесну пам'ять (тілесно-орієнтована терапія).

Методи АСТ та DBT розширюють можливості терапевтичного втручання завдяки фокусу на цінностях, прийнятті досвіду та розвитку емоційної регуляції. EMDR, у свою чергу, демонструє швидку ефективність при роботі з ПТСР, проте потребує спеціалізованої підготовки.

Таким чином, вибір терапевтичного підходу має ґрунтуватися на глибокій діагностиці, особливостях особистості клієнта та природі пережитих ним травм. Комплексний, індивідуалізований підхід, що поєднує кілька методик, є найбільш доцільним при роботі з наслідками ACEs.

#### **Література:**

1. Felitti, V. J., Anda, R. F., et al. (1998). Relationship of Childhood Abuse and Household Dysfunction to Many of the Leading Causes of Death in Adults. \*American Journal of Preventive Medicine\*, 14(4), 245–258.
2. Beck, J. S. (2011). \*Cognitive Behavior Therapy: Basics and Beyond\*. Guilford Press.
3. Teicher, M. H., Samson, J. A. (2016). Enduring neurobiological effects of childhood abuse and neglect. \*Journal of Child Psychology and Psychiatry\*, 57(3), 241–266.
4. Young, J. E., Klosko, J. S., Weishaar, M. E. (2003). \*Schema Therapy: A Practitioner's Guide\*. Guilford Press.
5. Іванова, М. А. Психотерапевтична допомога особам з ПТСР: міжнародний та український досвід. \*Актуальні проблеми клінічної психології\*. 2021. 15, 103–110.
6. Карпенко, О. М. Когнітивно-поведінкові механізми формування афективних порушень у молоді з досвідом дитячої травматизації. \*Наука і оборона\*. 2020. 2(7), 89–94.
7. Власенко, О. Г. Вплив соціально-психологічної дезадаптації на виникнення тривожних розладів у підлітків. \*Психологічний журнал\*. 2022. 3(15), 117–123.
8. Hayes, S. C., Strosahl, K. D., & Wilson, K. G. (2012). \*Acceptance and Commitment Therapy: The Process and Practice of Mindful Change\*. Guilford Press.
9. Linehan, M. M. (1993). \*Cognitive-Behavioral Treatment of Borderline Personality Disorder\*. Guilford Press.

## **ОСОБЛИВОСТІ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ДІТЕЙ З ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ (ЗПР) ТА ЇЇ ЕВОЛЮЦІЯ**

**Федоренко Н.В., Венгер Г.С.**

*Державний заклад «Південноукраїнський національний  
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»  
(м. Одеса, Україна)*

Проблема вивчення невербальної комунікації є надзвичайно актуальною у контексті спілкування дітей із затримкою психічного розвитку(ЗПР), оскільки

вона дає можливість компенсувати мовленнєві труднощі та сприяє ефективній соціальній взаємодії. Аналіз особливостей невербальної поведінки цих дітей дозволяє створити дієві методи обробки інформації. Важливо зазначити, що невербальна комунікація може виступати альтернативним способом вираження емоцій у випадках, коли мовленнєві навички ще не досягли достатнього рівня розвитку. Впровадження інтерактивних технологій сприяє формуванню комунікативних здібностей у дітей з затримкою психічного розвитку(ЗПР). Корекційні заняття, які використовують невербальні засоби комунікації, такі як жести́ва мова, піктограми та інші методи, є надзвичайно важливими[11] [12].

У сучасному підході до вивчення комунікативного розвитку осіб з особливими освітніми потребами (ООП), особлива увага приділяється невербальній комунікації. Проведені дослідження І.В.Мартиненко, А.М. Омельченко, О.Тучак, свідчать про важливість використання жестів, міміки, зорового контакту та інших невербальних засобів у формуванні комунікативної поведінки дітей із затримкою психічного розвитку(ЗПР) [8] [12].

З власного досвіду можу зазначити, що порушення комунікації найчастіше проявляється в період активного розвитку дитини і розвитку мови, найчастіше у дошкільному віці 2-5 років, коли дитина починає говорити фразами. Однак тривожні сигнали можуть з'явитися ще у немовлят, проявляється відсутністю зорового контакту, байдужістю до іграшок чи уникнення фізичного контакту з дорослим. Подібні прояви свідчать про ризики у розвитку соціальної взаємодії. Може проявлятися і в перші місяці життя новонародженого. Особливо критичним є періоди 6-7 років та підлітковий вік, коли зростає потреба в ефективному спілкуванні. Вчасна корекція через спеціальні методики невербальної комунікації є запорукою покращення, як мовного так і соціального розвитку дитини.

**Мета** нашої статті полягала в визначенні невербальної комунікації дітей з затримкою психічного розвитку(ЗПР), та дослідженні її еволюції в контексті соціалізації й комунікативного розвитку.

**Об'єкт дослідження:** Процес комунікативної діяльності дітей із затримкою психічного розвитку.

**Предмет дослідження:** невербальна комунікація, як засіб комунікації дітей із затримкою психічного розвитку (ЗПР).

Клінічні аспекти психологічного розвитку дітей із затримкою психічного розвитку (ЗПР) охоплюють, як неврологічні так і психолого-педагогічні особливості. Дослідження показують, що таких дітей часто спостерігається знижений рівень когнітивного розвитку, емоційно вольові порушення та труднощі у сприйнятті та обробці інформації[7].

Важливо враховувати, що невербальна комунікація може бути альтернативним способом вираження емоцій, коли мовленнєві навички недостатньо розвинені.

Крім того, психодіагностичні методи дозволяють виявити рівень комунікативних порушень і визначити ефективні шляхи корекції [3].

Слід зазначити, що ефективна соціальна адаптація дітей із затримкою психічного розвитку(ЗПР) можлива завдяки застосуванню спеціальних методів реабілітації, які включають розвиток жестової та мімічної експресії, використання альтернативних способів комунікації та залучення до спільної діяльності з однолітками[3].

Як ми бачимо в інклюзивному освітньому середовищі важливо застосовувати інтегровані підходи, що сприяють розвитку соціальних навичок дітей. Зокрема, сучасні програми розвитку пробачають застосування інтерактивних технологій, що сприяють розвитку дітей із затримкою психічного розвитку встановлювати невербальний контакт через ігрові форми навчання[9] [4].

Важливим аспектом роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку(ЗПР) є психосоціальні інтервенції, спрямовані на розвиток їх комунікативних здібностей. Корекційні заняття з використанням невербальних засобів комунікації, таких як жести мови, піктограми та візуальні підказки, які значно покращують їх взаємодію з оточуючими[7]. Дослідження показують, що регулярна корекційно-розвиваюча робота позитивно впливає на когнітивний розвиток та емоційну стабільність дітей[6].

Адаптація дітей із затримкою психічного розвитку вимагає комплексного підходу, що включає роботу психологів, педагогів і батьків. Важливим фактором успішної адаптації є впровадження програм розвитку, які враховують особливості невербальної комунікації, наприклад, методики моделювання поведінки, рольові ігри та візуальна підтримка [1]. Дослідження також свідчать про значну роль вокальної активності в процесі розвитку невербальних засобів спілкування.

Важливими складовими корекційної роботи є психологічна діагностика та індивідуальні програми розвитку, які враховують особливості кожної дитини[5] [2].

Виходячи з сучасних досліджень, розвиток невербальної комунікації у дітей із затримкою психічного розвитку (ЗПР) є важливим аспектом їхньої соціалізації та когнітивного розвитку. Аналіз дослідження літератури показує, що використання спеціалізованих методик, зокрема жестової мови, піктограм та візуальних підказок, сприяє покращенню їхніх комунікативних навичок. Крім того, застосування корекційно-розвивальних програм, орієнтованих на невербальну

комунікацію, яка забезпечує підвищення рівня адаптації дітей у соціальному середовищі.

Сучасні психолого-педагогічні підходи до навчання дітей із затримкою психічного розвитку (ЗПР) акцентують увагу на важливості комплексної роботи фахівців, що охоплює корекційні, соціальні та педагогічні аспекти. Використання інклюзивних методик та індивідуального підходу сприяє максимальному розкриттю потенціалу цих дітей та їхній ефективній інтеграції в суспільство.

#### **Література:**

1. Білоус Р. М., Брага С. Ю. Психологічні особливості дітей із затримкою психічного розвитку. International scientific-practical conference «Ideas of academician Vernadskyi and problems of sustainable development of education and science». 2021. Том 19. С. 28. DOI: <https://doi.org/10.30929/2079.vern.2021.28>
2. Foster C., Susan H. An Introduction to Child Language Development. London: Routledge, 2014. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315844893>
3. Kalmykova L. O. Ontogenesis of the vocal activity of children of the sixth year of life. In: Kyuchukov H. (Ed.). Acquisition of Slavic Languages. Munich: Lincom, 2015. P. 29–53.
4. Коротенко В. І. Психологічна діагностика інтелектуальних порушень. Комплекс методик. Київ, 2021. 199 с.
5. Марковська І. Затримка психічного розвитку (клініконейропсихологічна діагностика). Київ: Компенс-Центр, 2021. 144 с.
6. Мірошник І., Сідун А. Зміст корекційно-розвивальної роботи з молодшими школярами з особливими освітніми потребами. Молодий вчений. 2021. № 11 (99). С. 50–52. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-11-99-11>
7. Програма розвитку дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку від 3 до 7 років “Віконечко”. Київ: Інститут спеціальної педагогіки НАПН України, 2018. С. 6–152.
8. Омельченко І. М. Психолого-педагогічні аспекти розвитку дітей з особливими освітніми потребами : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.03. Київ : ІСП імені М. Ярмаченка НАПН України, 2019. 40 с.
9. Тучак О. В. Психолого-педагогічна корекція затримки психічного розвитку дітей молодшого шкільного віку засобами рухової діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03. Херсон : ХДУ, 2018. 210 с.
10. Супрун М. О., Герасимова І. О., Ващенко Л. С. та ін. Психолого-педагогічні засади технологій супроводу дітей з особливими освітніми потребами. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2020. 240 с.
11. Семенцова О. М. Теоретичні уявлення про затримку психічного розвитку та визначення напрямків корекційної допомоги дітям в умовах інклюзивної освіти. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та психологія. 2019. Вип. 37. С. 111–120.
12. Мартиненко І. В. Особливості комунікативної діяльності дітей старшого дошкільного віку з системними порушеннями мовлення. Київ : ДІА, 2016. 192 с.